

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛЬНІ СКАРБИ В КАНАДІ

Так, ця „злая доля” у „гостях” в Україні. Нас переконують світові події і наша жертвеність, що лише при нашій **ЄДНОСТІ**, нашій справжній любові до Матері – України переможні сурми засурмлять і знову ми в бій підемо й переможемо. На сторожі цього тепер увесь світ стойть.

Бойові знамена, скроплені кров'ю кращих синів України, викликають спогади – картини незабутніх маршів наших визвольних армій... Високо мають у повітрі знамена – штандарти, гордо ідуть наші аргонавти – герой, нехтуючи небезпеку й смерть... Крок за кроком звільняють землю Володимира Святого, Державу Богдана Великого... Ось-ось уже близько мета. Ось близько воля... Як знову лютий ворог залив вогнем і кров'ю наш край... І наш народ-страдник знову терпить муки азійсько-московської неволі...

*Вся ти, наша Україно,
Славою покрита
Людським горем та сльозами
Ta кров'ю полита...*

Перед нами, овіяні славою, скроплені кров'ю бойові знамена українських визвольних армій.

Ось Жовтий штандарт 2-го кінного Запорізького полку. О! Скіль-

ки разів цей штандарт перебував у боях, скільки бачив перемог і завзятих боїв! Рясно скроплений він святою козацькою кров'ю, і ця кров збереглась на ньому до цього часу.

Пощастило знайти знамено – штандарт одного з бойових кораблів Української чорноморської флоти. Знамено має 100 x 75 см. Через увесь білий штандарт – блакитний прямий хрест з розводами цього ж кольору. У лівому розі, вгорі біля древка, жовто-блакитний прапор України з золотавим Тризубом св. Володимира.

Приковує увагу славний бойовий „прапор волі України” – це жовто-блакитний прапор УПА (може, краще було б сказати – український повстанчий прапор, бо він знайдений за часів боротьби з німецькою окупациєю).

Пошитий він руками з п'яти полотниць, шитий різними нитками, видно в лісі, наспіх. Знайдено цей прапор у речах покійного інженера Ковпаненка по його смерті. Сам інж. Ковпаненко розповідав за життя, що цей прапор знайдено на грудях одного вбитого упівця в 194... році у лісі, коли селяни з наказу німецької окупаційної влади ховали тіла убитих партизанів – „очищали ліс”... Прапор має розмір 100 x 110 см.

Цей прапор, видно, прострілений в кількох місцях і зацерований. Від поту та дощів прапор полиняв – на блакитному полі – жовте, а на жовтому – блакитне. Це свідчить, що дійсно прапор носили на грудях, складений. Ще є чимало знамен українського війська, освячених кров'ю, овіяніх славою.

Надзвичайно цікаве знамено, власне, рештки [прапора] I-го пішого подільського полку. Видно, що це знамено було не в одному гарячому бою, багато нам розповіло б. Знамено виглядає, наче віки перейшло. І не дивно, бо історія згаданого полку – велика й славна!

Знамено зшите з жовто-блакитного єдвабу. Причім жовтий колір зверху, всупереч традиціям. Посередині Державний Тризуб у лавровому з пшеничним колоссям вінку, а над гербом напис: „Бережи славу й волю”, під гербом – „України”. Тільки ця й центральна частина знамена збереглася, а решта знищена в боях.

За відомостями генерала М. Садовського, та є й малюнок, – знамено було досить велике. По кутах були єдвабні образи архангела Михаїла – патрона Києва, а з другого боку – Божої Матері з Сином Богом на руках. Цікава велика і довга історія цього знамена. Живо, художньо й емоційно розповідає нам про це аргонавт – ген. М. Садовський.

Глибоко промовляє знамено славного легендарного Зимового походу. Це знамено дуже зім'яте, „зношене”, вицвіле й частково по псуване. Це й не дивно: його приходилося ховати, носити на грудях і

лише періодично майоріло воно над головами наших справжніх аргонавтів.

Це знамено жовто-блакитне, 90 х 110 см., посередині вздовж нашита малинова стрічка (колір Війська Запорізького), що знаменувало велику, важку історичну дорогу й споріднювало духом сучасних героїв з славним Запоріжжям.

З чільного боку – золотий великий Тризуб, а з другого – також Тризуб, а на Тризубі образ Великого князя України св. Володимира. У лівому розі внизу, вишина знаменна дата 5.XII. 1919 р. – початок Зимового походу.

Є в музеї цінна і рідкісна збірка світлин різних періодів Визвольної доби, як в „Трикутнику смерті”, Українського уряду, Головного отамана Симона Петлюри, в різні часи й при різних обставинах, акад. Грушевського, епізоди з бойового життя, з таборового життя тощо.

Є цінні вітрини з історії св[ітлої] п[ам'яті] Гетьмана Павла Скоропадського. Ці світlinи добре віддзеркалюють той період державного життя України.

Досить цікаві світlinи з історії українських церков – УАПЦ та греко-католицької. Є фото всіх церковних достойників і навіть документи – листи сл[авної] п[ам'яті] Митрополита Андрія – графа Шептицького та інших.

Привертають увагу вітрини українських банкнот (грошей) різних періодів державного життя України.

Багата вітріна українських поштових значків, як тих, що були в дії, так і тих, що надруковані були в Берліні, але в житті не ввійшли.

Заслуговує особливої уваги вітринна українських військових орденів та відзнак. Тут є: Залізний хрест, Хрест Симона Петлюри, Пропам'ятний хрест УГА, Залізний стрілець, Хрест УСС та інші.

У музеї є всі універсали Центральної Ради, декларація уряду й чимало інших документів історичного значення.

Досить оригінальна вітрина відзнак військових рангів різних періодів та різних військових частин.

Є світlinи й вітрини з останніх подій та організацій; є Поліська Січ отамана Бульби, українська дивізія „Галичина”, з життя УПА тощо.

Є і відділ еміграційної та військової літератури, в тім складі декілька томів „За державність”. Сказати треба, що літератури цієї дуже мало, хоч видано дуже багато...

Є чимало планів, мап, схем боїв тощо. Тяжко все перерахувати.

Праця Українського історичного музею

Для підняття національного духу, виховання молоді й взагалі українських мас на чужині – ген. Садовський в Німеччині зорганізував 20 виставок музею.

Ці виставки цілющею водою скроплювали наболілі серця українців, воскрешали в пам'яті їх велиki дні Воскресення України. Потоками линули людські маси на ці виставки. Понад 40 тисяч українців і чужинців відвідало ці виставки. З глибоким задоволенням і любов'ю оглядали українці історичні пам'ятки – читали історію нашого великого змагу...

Оглядали й чужинці, зокрема німці. Проф. Отто Ганс Бербер у Міттенвальді 25.6.49 р., оглянувши виставку, попросив пропам'ятну книжку й записав у ній таке:

..... Виставка зовнішньо є дуже цікава й для кожного німця гідна, щоб її оглянути. Вона свідчить про непоборність духу й волі українців і є зразком, як кожний мусить стояти в боротьбі з большевизмом.

Бажаю й надіюсь, що ця нація матиме успіх у цій боротьбі й цілий світ приєднається до неї”.

Ректор одного з університетів Німеччини д-р Ельдбен до цієї рецензії додав:

..... Ця виставка не лише дуже цікава, але й, зокрема, показує життєздатність великого народу...”

Значення музею і його завдання

Зважаючи на велике значення музею для українського народу, вся українська спільнота мусить допо-

Генерал Михайло Садовський

Врешті мушу згадати ентузіаста цієї великої справи, творчого участника Визвольних змагань – генерала Михайла Садовського. Цей наш Історичний музей без особи ген. Садовського здавався б неповним. З якою любов'ю, натхненням і жертвеністю збирав він ці історичні пам'ятки! У важкі часи, часи небезпеки 1945 – 1950 рр. він об'їхав близько 48 таборів у Німеччині й кожний табір пішов назустріч, доповнив музеї.

Генерал Михайло Садовський доповнює ці величні наші пам'ятки своїми, так чудесними оповіданнями-спогадами.

могти розвиткові цієї нашої національної справи, зібрати все те, що має історичну вартість, здати його до музею. Історичний музей українського народу є його гордістю, є свідком нашої Правди, є свідком героїзму нашого народу. Через наш історичний музей ми говоритимемо документально з усім світом. Але цей музей мусимо розвинути й поставити на ступінь значення сві-

тових музеїв. Факти й документи уперта річ і заперечити їх тяжко. Тому музей наш буде найсильнішою антибільшевицькою зброєю. Музей належатиме не окремим українським організаціям чи групам, а всьому українському суспільству й мусить працювати в напрямку нашої **ЄДНОСТІ**, нашої дальшої боротьби за нашу волю, за Соборну Незалежну Україну!

Від редакції

У передрукованій тут з канадського часопису „Нові дні” (1950. – Ч. 10) статті схарактеризовано основні експонати музею, що його зібрав генерал Михайло Садовський. Про цю збірку писав пізніше журнал „Дороговказ” (Канада, 1964) у статті „Вияснення в справі Військового музею в Торонті”. Після смерті М.Садовського експонати передано під опіку Української вільної академії наук (УВАН) – до часу постання Збройних Сил незалежної Української держави. Восени 1997 р. на звернення Центрального музею Збройних Сил України Президія УВАН попросила Міністерство оборони України засвідчити державний статус цього музейного закладу, що уможливило б передання йому матеріалів, зібраних М.Садовським. У листопаді того ж року такий статус засвідчив Міністр оборони України Олександ Кузьмук. Від імені Військової колегії Міністерства він висловив президентові УВАН проф. Михайлі Тарнавецькому й Президії Академії ширу вдячність за збереження безцінних військових реліквій українського народу й запевнив, що Міністерство вживаємо всіх заходів для забезпечення схоронності й використання їх у музеї.

У грудні 1998 р. Президія УВАН погодилася передати в Україну, до Центрального музею Збройних Сил України матеріали генерала М.Садовського. Президент УВАН М.Тарнавецький у листі на ім'я начальника музею В.Карпова писав: „Нарешті я вже можу Вас запевнити, що ми Вам перешлемо наш музей і архіви. Я ще мусив отримати з України від нашого довіреного представника його оцінку і його консультантів. На основі їх звітів Президія погодилася, щоб приступити до підготовки висилки”. Пересилання матеріалів затрималося через важку хворобу М.Тарнавецького. Однак є надія, що найближчим часом вони таки повернуться в Україну.